

Här och nu – om den fortsatta vägen framåt

Eders Kunglig Höghet, stämmodeltagare!

Jag tror att alla ni som finns här på riksstämman i dag har egna, personliga bilder av den mansdominerade Försvarsmakten.

Ni som har varit med en tid har förstås erfarenheter från den tid då alla officerare, alla befäl, alla soldater var män.

Ni som är lite yngre kanske har mönstrat och gjort värnplikten och upplevt den sneda könsfördelningen ur ett annat minoritetsperspektiv.

Dem av er som tjänstgjort i utlandsstyrkan har säkert upplevt både brister och förtjänster i en organisation som under långa tider har präglats av män.

Samtidigt vet jag att vi alla är överens om att Lottorna i decennier har haft en betydelsefull funktion som länk mellan Sveriges kvinnor och den mansdominerade Försvarsmakten.

Betydelsen av detta skall inte underskattas.

Numera har vi såväl kvinnliga officerare som kvinnliga soldater i utlandsstyrkan. De är visserligen fortfarande alldeles för få, men vi har kommit en bra bit på väg.

Vi arbetar målmedvetet för att få fler kvinnor att mönstra, göra värnplikten och söka till insatsförband och internationell tjänstgöring.

Fler kvinnor behövs av kompetensskäl. Vi behöver de bästa!

Därför finns det ett uttalat mål att öka andelen kvinnliga värnpliktiga och att få fler kvinnor att söka sig till officersyrket. Här är Lottorna en viktig rekryteringsbas.

Jag återkommer strax till Lottornas viktiga roll i det arbetet.

Låt mig först ge er en kort beskrivning av läget i Försvarsmakten med tyngdpunkt på:

- Den pågående reformeringen.
- Aktuella insatser.
- Personalförsörjning.

* * *

Reformeringen

Förra hösten och vintern reste jag runt till samtliga förband i Försvarsmakten. Jag talade till all personal och svarade på frågor. Rundresan hette ”Vägen framåt”. Varje förbandschef fick en stafettpinne med uppgifter kopplade till både värdegrund och resultat.

I våras inleddes en kunskapskampanj för att informera svenska folket på bredden om Försvarsmaktens nya roll och uppgifter i den förändrade omvärlden.

Vi genomförde till exempel Försvarsmaktsdagar i Stockholm, Göteborg och Malmö. Jag gissar att många av er besökte ”Swedish Battle Camp”, som det stora utställningsområdet kallades.

Våra aktiviteter togs väl emot av allmänhet och media. Annonser och TV-filmer uppmärksammades. Vi fick ett bra genomslag.

Ni känner säkert igen mina budskap till Försvarsmaktens personal:

- Vårt uppdrag är att leverera insatsförmåga – här och nu.
- Vi arbetar för fred och säkerhet – ute i världen och här hemma.
- Var och en av oss måste i det dagliga arbetet ha det gemensamma målet för ögonen: att framställa omedelbart användbara insatsförband.
- En gemensam värdegrund hjälper oss att riva de både synliga och osynliga murar som finns mellan olika personalgrupper.

Försvarsmaktens personal – ja, självfallet ingår ni i den kategorin när jag beskriver våra mål och medel. Lottor, avtalspersonal, Hemvärnssoldater, frivilliga är delar av en helhet som krävs för att insatsförsvaret skall kunna verka.

En stor del av Lottornas medlemmar är dessutom en viktig målgrupp för rekrytering till värnplikt och internationella insatser.

Försvarsmakten genomför just nu den mest genomgripande förändringen sedan den allmänna värnplikten infördes för mer än hundra år sedan.

För att vi skall förstå varför reformeringen görs måste man ha bakgrunden klar för sig. Försvarsmakten förändras därför att omvärlden förändras.

Under det kalla kriget skar gränsen mellan Nato och Warszawapakten rakt genom Europa.

Nu efteråt – med efterklokhetens exakthet – är det lätt att ange 1989 som en startpunkt för det händelseförlopp som förändrade Europas karta. Berlinmuren rämndes. Gränsen mellan de två tyska länderna öppnades. Länderna i östra Europa gjorde sig fria från sitt förflutna. Sovjetunionen kollapsade och upplöstes.

Det var omvälvande för Europa, för världen och för Sverige.

I stället har vi fått en hotbild som är helt annorlunda jämfört med det kalla krigets. Hotet om storkrig mellan öst och väst är borta. Däremot har andra hot tillkommit eller ökat:

- Storskalig terrorism. Spridning av massförstörelsevapen.
- Konflikter med rötter i motsättningar med etnisk eller religiös bakgrund.
- Råvarukonflikter.
- Sjukdomar och epidemier.
- Miljöhot.

Dagens hotbild är global och dynamisk. Hotbilderna samspelar i en värld när allt händer i realtid – här och nu. Globaliseringen innebär att vi har hela världen i vardagsrummet. Händelser långt borta påverkar oss här i Sverige omedelbart. Vi måste kunna hantera realtid samtidigt som vi ser det breda helhetsperspektivet.

Vidden av de nya terrorhoten blev synlig för alla den 11 september 2001 när World Trade Center i New York och Pentagon i Washington attackerades.

Då blev det också tydligt att den nya hotbilden är gemensam och att den måste mötas genom samarbete och gemensamma åtgärder mellan världens länder.

Riksdagsbeslutet 2004, som styr reformeringen av Försvarsmakten, utgår från perspektivet att vår säkerhet skall byggas tillsammans med andra länder – och då i synnerhet länderna i EU.

Vi bygger alltså i dag vår fred och säkerhet för Sverige genom ett aktivt deltagande i säkerhetssamarbetet inom EU och FN.

Därmed har Försvarsmaktens uppgifter förändrats i grunden. Den tidigare huvuduppgiften – att kunna försvara Sverige mot en invasion – är borta under överskådlig tid.

Som suverän stat skall vi självklart kunna hävda vårt territorium. Men den uppgiften ställer begränsade militära krav i dagens Europa.

Huvuduppgiften för Försvarsmakten är i dag formulerad som ”att inneha förmåga att föra väpnad strid”.

Den förmågan behövs i internationella operationer. Det är också en förmåga som krävs för att möta framtidens nu okända hotbild.

* * *

Aktuella insatser

Vi närmar oss nu den tidpunkt då vårt bidrag till EU:s snabbinsatsförmåga skall vara redo för insats. Om drygt ett år – den 1 januari 2008 – skall den svenskledda *Nordic Battlegroup* vara insatsberedd. Huvuddelen av bemannas med svenska soldater. Viktiga delar kommer också från Norge, Finland och Estland.

De krav som ställs på *Nordic Battlegroup* påverkar arbetet i hela Försvarsmakten. *Nordic Battlegroup* är en verklig motor för reformeringen, inte minst för personalförsörjningen. Den nya värnpliktsutbildningen är ett exempel, den nya officersutbildningen är ett annat.

Just nu deltar cirka 1 070 svenska män och kvinnor i fredsfrämjande insatser runt om i världen. Under hösten inledde korvetten HMS Gävle ett uppdrag inom ramen för FN-insatsen i Libanon.

Våra insatser är uppskattade. Ett tecken på detta är att vi nu har ledande roller i både Kosovo och norra Afghanistan.

Våra förband som deltar i internationella övningar gör också mycket bra ifrån sig. Ett färskt exempel är det flygförband med JAS 39 Gripen som tidigare i år deltog i den krävande övningen Red Flag Alaska.

* * *

Personalförsörjning

Förr utbildades i princip alla män till soldater. Alla visste sin plats och sin uppgift. Alla hade sin utrustning i ett förråd. Alla hade sin krigsplaceringsorder. Detta var bra!
Invasionsförsvaret fyllde sin funktion!

I dag utbildar vi för omedelbara behov, inte för att soldaterna skall åka hem och vänta på det värsta – ett storkrig. I dag utbildar vi insatsförband som skall kunna lösa uppgifter när oro och konflikt uppstår.

Samtidigt som vi är mitt inne i reformeringen av Försvarsmakten – från förrådsställt invasionsförsvaret till insatt insatsförsvaret – höjs ambitionsnivån för svenska internationella insatser.

Vi kommer att utöka antalet soldater i internationella insatser. Samtidigt tas inte lika många ut till värnplikt som tidigare. Därför måste en väsentligt större del av de utbildade värnpliktiga soldaterna också välja fortsatt tjänstgöring i aktiva insatser eller beredskapsförband.

Detta är anledningen till att värnpliktsutbildningen har reformerats. De soldater som nu genomför sin grundutbildning är den första kullen i ett treterminssystem. De två första terminerna genomförs av alla. Den tredje terminen är frivillig, och är en direkt förberedelse för att delta i ett internationellt insatsförband.

Det är mycket positivt att våra värnpliktiga blir allt mer intresserade av att tjänstgöra internationellt.

Andelen värnpliktiga som kan tänka sig att söka till utlandsstyrkan har de senaste åren successivt ökat.

Min förhoppning är att majoriteten av dem som tas ut till soldatutbildning skall söka vidare till den tredje terminen och sedan kontraktsanställas.

För att detta skall bli möjligt måste militärtjänsten bli mer attraktiv. Det måste uppfattas som en merit att ha gjort sin värnplikt!

Vi behöver också fler kvinnor i organisationen för att säkerställa en hög kompetens.

Fler unga kvinnor måste uppmärksammas på möjligheten att mönstra och att göra värnplikten. Fler unga kvinnor behövs i våra internationella förband. Detta har inte minst Lottorna arbetat för att uppmärksamma. I regeringens styrning av Försvarsmakten sker nu en successiv ungdomssatsning.

Vi behöver också öka andelen kvinnliga officerare. Behovet av förebilder är stort. Jag tror också att vi skapar bättre arbetsförhållanden för både män och kvinnor med en högre andel kvinnor på alla nivåer i organisationen.

De soldater som nu utbildas bör kunna ingå i insatsorganisationen under den tid då deras kompetens är som högst, det vill säga under åren närmast efter grundutbildningen. Detta krävs när vi nu utbildar soldater och förband för omedelbara insatser.

Den allmänna värnplikten är grunden för rekryteringen, men internationella insatsförband förutsätter frivillighet.

Detta innebär att skillnaderna mellan personalkategorierna blir mindre. Soldater kontraktanställs och väljer att tjänstgöra en period i insatsorganisationen. Soldater tecknar sig för beredskapsförband.

Soldater under grundutbildning är därmed inte bara elever, utan också blivande kollegor till oss som är officerare eller civilanställda i Försvarsmakten.

Detta leder till nya krav på förändrade förhållningssätt och relationer.

För att få den nya organisationen att fungera måste vi till exempel ta bort de synliga och osynliga murar som i dag ibland finns mellan olika personalkategorier.

Tillsammans med de fackliga organisationerna har vi undersökt tillståndet i Försvarsmakten med hjälp av en omfattande värdegrundsundersökning. Därför har vi en bra grund att stå på när vi nu utvecklar en gemensam värdegrund.

Stafettpinnen till förbandscheferna på ”Vägen framåt”-mötena innehöll bland annat uppdraget att arbeta vidare med reformeringen, lägga kraft på att skapa efterfrågade insatsförband och att arbeta efter de ledord som vi har valt:

- Öppenhet.
- Resultat.
- Ansvar.

Arbetet med värdegrunden handlar ytterst om att vi måste dra åt samma håll för att nå resultat. Vi måste arbeta mot ett tydligt mål.

Det kan vi inte göra om det finns murar mellan olika personalgrupper, om soldater under grundutbildning inte känner att de är blivande kollegor till officerarna, om det finns ett kulturgap mellan civil och militär personal, mellan fast anställda och frivilliga.

Officerare, civila, soldater under grundutbildning, kontraktsanställda, Hemvärnssoldater, avtalspersonal – vi är alla personal i EN Försvarsmakt.

* * *

Vår omvärld har förändrats. Därför förändras Försvarsmakten. Den nya rollen och de nya uppgifterna är direkt kopplade till det nya omvärldsläget.

På samma sätt har Lottornas betydelse förändrats.

Lottorna – som Sveriges största kvinnliga försvarsrörelse – är viktiga för Försvarsmakten och vårt insatsförsvar på ett annat sätt än tidigare.

I dag har Lottorna har flera viktiga roller i insatsförsvaret:

- Rekrytering. Lottornas verksamhet får unga kvinnor att intressera sig för försvaret. Det ökar antalet kvinnor som mönstrar – en förutsättning för att vi skall få fler kvinnor som gör värnplikt, tecknar kontrakt om fortsatt tjänstgöring och kanske väljer officersyrket.
- Utbildning. Lottornas utbildningsverksamhet gör kvinnor motiverade och kompetenta för internationell tjänstgöring eller tjänstgöring i våra nationella insatsförband – i Hemvärnet.
- Aktiv tjänstgöring. De kvinnor ur Lottorna som gör sin värnplikt och fortsätter i utlandsstyrkan eller i Hemvärnet blir levande förebilder. Det banar vägen för fler kvinnor att se möjligheterna, ta chansen och anta de utmaningar som Försvarsmakten erbjuder.

Lottorna – och andra frivilligorganisationer – är en viktig rekryteringsbas för insatsförsvaret. Då krävs att frivilligorganisationerna reformeras i takt med den ominriktning som Försvarsmakten nu genomgår.

Jag vet att Lottorna är på rätt väg. Jag vet Lottorna lägger mycket kraft på just en sådan anpassning.

Ett exempel är det arbete som Lottorna bedriver för att få fler kvinnor att söka till utlandsstyrkan. Kvinnor ur Lottorna har deltagit i våra insatser i Kosovo, Kongo och Liberia.

Och fler behövs! Vissa insatser kräver kvinnlig personal. Det kan till exempel gälla i kontakter med civila kvinnor i ett missionsområde. Fler kvinnor i utlandsstyrkan kan alltså underlätta förbandets arbete i missionsområdet. Det kan också vara en viktig förutsättning för insatsförbandet att skapa en relation till lokalbefolkningen.

Vi vet att alla organisationer mår bra av en jämn könsfördelning. Inte minst därför är det viktigt att vi får fler kvinnor intresserade av att tjänstgöra i våra fredsbevarande förband.

Det internationella engagemanget har också kommit till uttryck i Lottornas manifestation mot massvåldtäkter som vapen i krig.

Ett annat exempel på att Lottorna är på rätt väg är det framgångsrika arbete som Lottorna har genomfört i år när det gäller rekrytering av avtalspersonal till Hemvärnet. Fortsätt så! Ni har fortfarande många platser att fylla i Hemvärnet!

För att Lottornas vilja och kompetens skall kunna tillvaratas fullt ut måste vi i Försvarsmakten bli bättre på att värdera den fackutbildning som de får, och vi måste bli bättre på att se den erfarenhet och kompetens som Lottorna har.

Lottorna har i dagarna redovisat ett uppdrag för Försvarsmaktens utbildningsinspektör. Uppdraget handlar om hur de frivilliga försvarsorganisationerna skall kunna bidra till rekrytering av personal till internationella insatser och hur andelen kvinnor i utlandsstyrkan skall kunna öka.

Jag har inte sett resultatet i sin slutversion, men jag vet att Lottorna har lämnat förslag på hur vi skall gå vidare för att få med frivilligorganisationerna i det internationella arbetet. Det handlar bland annat om att rekryteringsrutinerna måste ses över. Det handlar också om att sprida kunskapen – i Försvarsmakten – om de militära och civila kompetenser som finns i frivilligorganisationerna.

Den nya regeringen har lagt budgetpropositionen för 2007 på riksdagens bord. Regeringen föreslår att Försvarsmakten från och med nästa år skall få ge ungdomsverksamhet som ett uppdrag till frivilligorganisationerna på frivilligmedlen.

Jag tror att detta kan ge goda resultat. Försvarsmaktens ungdomsutbildning och frivilligorganisationernas ungdomsverksamhet kan tillsammans betyda mycket för rekryteringen – inte bara till de egna organisationerna, utan också till värnplikt, till internationell tjänstgöring och till officersyrket.

Lottornas arbete har under alla år haft stor betydelse för vårt försvar. Nu förändras rollen och uppgifterna. Min förhoppning och tro är att de kvinnor som i dag engagerar sig i Lottorna framöver kommer att få en ännu större betydelse i den förändrade Försvarsmakten.
